

d van het
schen, hier
I van het
het inwen-
g van den
openbaring
de wettige
zijn loon.
zijn heil in
r zijn dood
er bij de
te krachten
begeert hij
g, en plac-
geschriften.
in politiek
rvallen tot
aarde blijft
een zorg-
soeckin-
menentiek,
he en duit-
gaat.

in groote
a met den
rijd tegen
de Calvinis-
toeren gaan
tolerantie

igt in 1576
niet den
en komen,
an brieven
l heeft. Na
ven te heb-
ame, opent
aans beide
olicisme in
koninklijk
rins, maar
in de stad
gekomen,
iging, wan-
ix gesloten
d 77) een
de Calvi-
nit, dat de
en nieuwen
en. Onder
Calvinisten,
erschen in
Roomschen
he kerken
ig voor de
det geweld
leperen,
gemaakt,
anning der
en der „af-
k program
rke reactie
gewesten
beweging
en in ver-
sultaat van
de Neder-
s, tusschen
e van 1580,
oorstel tot
ten, overal,

den er te
ek, die de
id" voeren
nerd, door

volksmen-
toffer van
er David
at bekeert
bloeiende
n Brabant
erlandsche
gevolg van
n, te laat,
grond van
nt niet al-
nie moet
rijden. Ook
ele poli-
rsche lijn,
afteekent
nix tot het
met een
en dat, in
beslist een
plaats be-
d is accep-
heid garan-
het volk
in vinden,
is de con-

staat zulk
kan stellen,
end, maar
ng zoeken
t huwelijk
tote de

Bourbon mede om die reden, en verliest er voor een goed deel zijn populariteit mee. Zijn ingespannen en volhardend streven om Anjou soeverein te maken, doet hem die geheel verliezen. Zelf stelt hij de ontwerp-overeenkomst op. Gelijke bescherming van Calvinisten en Roomschers is één der punten. Het wordt een lijdens-historie, die tenslotte uitloopt op de Fransche furie (1583): Anjous' poging tot overrompeling van Antwerpen. De Calvinisten, die van den aanvang af, door mannen als Dathen geleid, deze politiek gedwarsboemd hebben, worden er schijnbaar door in het gelijk gesteld. Oranje, die zich geen illusies heeft gemaakt, zet zijn politiek doelbewust voort. Marnix is er kapot van. Bij vriend en vijand verdacht, belasterd en gesmaad, laat hij uit moedeloosheid het publieke leven in den steek.

Hier ligt het begin van de tragedie van Antwerpen. Nog vóór het einde van datzelfde jaar, na een zeer acute ziekte, wordt hij door den Prins geroepen tot het eerste-burgemeesterschap dier stad. Maar de volksgunst is omgeslagen in vijandschap. Hij staat er aan het hoofd van een hem slecht gezinde, calvinistische, regeering en een moedelooze, verdeelde, burgerij. Na den dood van Anjou volhardt hij in zijn francophile politiek, ook al staart hij zich daarop niet blind. Als de Prins door moord zijn volk ontvalt en Parma de stad bedreigt, roept hij in een pamflet de koningen en vorsten van Europa, en vooral de Duitsche, tegen Spanje in 'tgeweer. Maar alle hulp blijft uit. Vreezend, dat stad na stad zal vallen, begint hij onderhandelingen met Parma over een algemeen vrede op voorwaarde van volledige vrijheid van godsdienst! En als gebrek aan voedsel dreigen gaat, geeft hij de stad tenslotte over, om de burgerij te sparen. Antwerpen, de eersteling der Reformatie! Verraden aan Parma, lasteren de Antwerpsche calvinistische predikanten in de publieke preek, en in een officiële publicatie. De beschuldiging vindt gehoor. Men keert zich af van den verrader. Dit is het einde in verwarring.

Het Zuiden is verloren, voor de Reformatie, en voor een vrijen Staat van alle Nederlanden! De beschuldiging der predikanten werpt Marnix verre van zich. Hoor, hoe hij, een jaar voor de catastrofe over het drijven der calvinisten oordeelt, in een brief aan den historieschrijver van Meteren: „De Ministers aldaar (de predikanten te Gent) hebben zich te vele met de Regeeringe willen moeyen, daer sy niet vele verstantz van en hadden. Hier voren was 'tal papen uit, papen uit, wij vertrouwen op God; nu isser geen helpe voorhanden, even off God dood waere. Wij moeten vrede maecken met den vyant, dies koste, wat het kosten kan. Zij hebben alle de andere in 't papenel gebracht ende nu zijn zij de eerste die afvallen. So pleget te gaen met de gene, die een yver sonder wetenschap hebben ende haer selsen in den strick brengen met Golt te versoecken ende haere beroeping te overtreden”.

Het eind van deze politiek heeft hij met smart voorzien; het heeft hem machteloos gemaakt, te meer, waar hij alleen stond nu.

Geboycot en gelasterd trekt hij zich terug uit den politieken strijd en zoekt hij verpoizing in de genietingen van zijn kweektuin, zijn schilderijverzameling (waarbij hij echte Dürers telt) en zijn uitgebreide boekerij. In 1589 schrijft hij de ontroerende „Trouwvermaninge” aan de kerken in het Zuiden „beyde die noch onder 'teruyce sitten, ende die buyten 'slants geweken syn”. Een oproep tot trouw en veroolmoediging over de volkszonden.

Maurits is hem trouw gebleven en zoo komt er eerherstel. In 1590 ontcijfert hij brieven van Philips II en waarschuwt hij Hendrik III en Elisabeth voor diens plannen. In 1594 wordt zijn rehabilitatie volledig, als de Staten-Generaal hem verzoeken den Bijbel opnieuw uit den grondtekst te vertalen: Het is zijn laatste dienst aan de Kerk. Hij werkt er aan tot zijn dood in 1598, maar helaas mag hij die niet voltooiën. Genesis, de Psalmen, en eenige Lofzangen vormen de gezamenlijke oogst, die later de Statenvertaling van 1637 ten goede komt. Een scherp linguist en fijn taalproever zien we ook hier: we denken b.v. aan zijn vertaling van Jehovah: „Ik zal zijn. Die Ik zijn zal”, door „de Selfwesighe”.

Marnix gaat heen, als op den drempel van de Gouden Eeuw, die de luisterrijke bekrooning zal zien van zijn politiek. Hij heeft Philips II dan overleefd, Maurits' zege begroet, en de Nederlanden, zij het niet alle, gezegend gezien met het Woord en een vaderlandsche Kerk, waarin hij in ballingschap geloofd heeft en op de instituering waarvan hij steeds heeft aangedrongen.

K.

J. BOSCH.

Literaturopgave:

- J. Wille — Marnix' Biëncori (1919).
A. A. van Schelven — Willem van Oranje (1933).
A. A. van Schelven — Marnix van St. Aldegonde (1939).
W. A. P. Smit — Dichters der Reformatie in de 16e Eeuw (1939).
F. L. Rutgers — Calvijn's invloed op de Reformatie in de Nederlanden.
J. J. van Toorenbergen — Marnix van St. Aldegonde, Godsdienstige en Kerkelijke Geschriften.
Tjalma — Marnix van St. Aldegonde.

Alb. Elkan — Marnix van St. Aldegonde (art. in Nw. Kl. Biogr. Wb.).

J. van Ham e.a. — Marnix van St. Aldegonde (Elkerlycboekje no. 1).

J. C. H. de Pater — Marnix van St. Aldegonde (art. in „Neerlandia”, Oct. 1937).

Th. Ruyt — Petrus Dathenus.

J. Postmus — Het Wilhelmus.

P. N. van Eyck — Het Wilhelmus (in „Wilhelmus van Nassouwe”, Gedenkboek 1933).

Dirc Coster — De Nederlandse Poëzie in honderd versen.

Gerard Brom — Het Wilhelmus (in Nieuwe Taalgids 1932).

Rectificatie: in het eerste artikel van 2 Aug. j.l. zijn eenige zelffouten blijven staan.

In de 2e alinea, regel 3, staat: noemde: lees: noemden.

En in het tweede art. van 9 Aug. j.l. in de eerste kolom, regel 19, staat: verklaart: lees: verklaard; in de tweede kolom, regel 44, staat: den koning; lees: de koning.

Fouten der democratie.

Via „Friesch Dagblad” neem ik iets over uit „De Volkskrant”:

Niemand meent of beweert, dat het parlementaire stelsel zonder feilen of fouten is, of dat de democratie nooit uitwassen heeft vertoond, aldus „De Volkskrant”.

Er is herhaaldelijk op gewezen en er is ook wel een en ander gedaan om hetgeen verkeerd groeide af te snoeien.

Maar is het thans het ogenblik begane fouten breed uit te meten, ze zelfs te verergeren, en zo aan de vrienden, die staan te trappelen om ons met een ander stelsel gelukkig te maken, materiaal in de handen te stoppen?

Uit een capitulatie wordt de overeenstemming, die men wenst, de nationale eenheid, die men begeert, niet geboren.

In een der bladen leest men de erkenning, dat het Nederlandsche democratische stelsel in menig opzicht ziek was, dat de democratie ook in Nederland aan verwording was ten prooi gevallen.

In dit verband wordt „de verschijning van een 50-tal politieke partijen bij een stembus, dingend naar zetels in het Parlement”, genoemd „een bewijs van verrotting in het volksleven”.

Schuilt hierin geen schromelijke overdrijving?

Reeds in de naam: vijftig politieke partijen?

Het waren voor de meerderheid juist geen politieke partijen: het waren politieke gelukzoekers, die van de techniek der kieswet gebruik maakten om een heibelje op touw te zetten.

De wetgever heeft aan de uitwas een einde gemaakt, zodat de vijftig „politieke partijen” van de vlakke zijn verdwenen en het derhalve geen zin meer heeft ze als getuigen, laat staan als kroongetuigen op te voeren.

Wees van oordeel, dat we nog te veel partijen hebben, en ge krijgt gelijk, maar van een „verrotting in het volksleven” kan niet worden gesproken.

Een week vroeger dan was bepaald hebben we de zomertijd gekregen: een uur met nog veertig minuten er op.

„Met één pennestreek”, lezen we ergens, als tegenstelling van het „gezeur” waar wij jaar in jaar uit aan hebben gedaan.

Hulde voor de kordaatheid tegenover de loomheid van onze volksraad.

Maar men ziet thans voorbij, dat het verzet tegen de zomertijd (er is zelfs sprake geweest van twee uren verschil in de lange zomermaanden) verband hield met de belangen van het platteland, het boerenbelang waarvoor men wel eer ook wel in blakende ijver ontstak.

Over dat boerenbelang (de koelen hebben van de zomertijd geen verstand, werd wel eens gezegd om de kwestie in een notendop samen te vatten) hebben we geschreven en is in het Parlement gepraat, te lang en te uitvoerig allicht, maar toch niet zonder zin of reden.

Nu vinden we het tegenover de „éne pennestreek” niet rechtvaardig, het agrarische belang weg te moffelen en het voor te stellen alsof wij in Nederland te bang van geest zijn niet alleen, maar alsof het bewind van de pennestreek toch zoveel juister en heerlijker is dan het gemeen overleg met afweging der betrokken belangen.

En als de pennestreek over de zomertijd zoveel lof verdient, dan kan aan het stelsel de ruimst denkbare uitbreiding worden gegeven, bewijs van kordaatheid en vastberadenheid.

We willen maar zeggen: fouten erkennen en naar verbetering streven is uitstekend, maar men hoede zich er voor, met het badwater het kind weg te werpen.

En: onze volksraad is toch niet zo geheel minderwaardig.

Ook wij zien verschil tusschen de fouten der democratie en die der democraten of die der vagebonden op het erf der democratie. Ik kan dien vluchteling maar niet vergeten, die in 1939 bij aankomst in New-York den bodem van Amerika — kuste.

Iets over „beginselen”.

Vergis ik me niet, dan is onderstaand stuk van de hand van den heer P. Keuning. Het is overgenomen door „De Rotterdammer” (17 Juli), welk blad we onverkort hier aan het woord doen komen:

Beginselen en wat meer is.

In „Onze Vacature” treffen we een ernstig woord aan over het betrekkelijke belang van beginselen tegenover het persoonlijk verkeer met Christus. Uit onze belijdenis, aldus de schrijver, vloeit natuurlijk het een en ander voort. En we moeten zeker samen over deze belijdenis spreken. Maar dan nooit los van Hem. En nooit zoo, alsof onze beginselen daar zouden zijn, als op zichzelf staande grootheden. Het moet altijd weer om Hem te doen zijn. En daarom moeten we samen spreken over Hem, in Wien we onze éénheid belijden, zelfs ook al zijn we het over die beginselen niet altijd met elkander eens. Het zou ons inderdaad liever zijn, als op onze z.g. „toog-dagen” niet zoveel werd gesproken over onze beginselen, maar meer over Hem, die Heer is ook over ons en ons leven. Wil men dan ook over onze beginselen spreken, ons best, als men dan maar altijd weer op den voorgrond stelt, dat het om Hem te doen is. Dan worden we er misschien ook voor bewaard, onze jonge menschen te vermoelen met dingen, die voor hen te hoog en te wonderbaar zijn. Men moet maar eens zien, welke onderwerpen men op de jeugdvereniging zooal laat behandelen door jongens en meisjes, die ternauwernood de schoolbanken hebben verlaten en dan staat een eenvoudig mensch de schrik al om 't hart. Dat geeft alleen maar aanleiding tot oppervlakkigheid, napraterij en kweekt een zeer leelijke en ongezonden hoogmoed. Daartegenover staat dan de treurige waarheid, dat onze jonge menschen, niettegenstaande het christelijk onderwijs en de kerkelijke bearbeiding, over 't algemeen zeer slecht in hun bijbel thuis zijn en vastloopen, als ze ook maar de eenvoudigste geschiedenis uit den bijbel moeten behandelen. Er zijn uitzonderingen, zeker, maar over 't algemeen is het met de bijbelkennis in onze christelijke kringen zeer treurig gesteld. Wij spreken uit ervaring”.

En dan volgt: „Bestudeering der beginselen, en zelfs het meer of minder trouw zijn aan die beginselen, is nog niet hetzelfde als trouw aan onzen Heiland en Heer. En de bezieling, die wij noodig hebben in den strijd, dien wij elken dag hebben te strijden, kunnen we alleen ontvangen van Hem. Het is geen best teeken, dat we als maar massa-vergaderingen noodig hebben, om nieuwe bezieling op te doen. Ach, wat is die bezieling waard? Kracht om trouw te zijn, heel eenvoudig trouw te zijn, krachten we alleen, als we tot Hem gaan, onzen Heer. Dan luisteren we naar Hem en onze bede om hulp gaat uit tot Hem. Als we van Hem af gaan, helpt ons ook de bestudeering onzer beginselen niet en helpen ons duizend vergaderingen niet”.

Eerlijk gezegd: ik begrijp niet, dat men uit de kringen van het christelijk onderwijs zóo redeneert, en dat nog wel in dezen tijd. Of we niet allemaal het er over eens zijn, dat de jongelingen wel eens wat zwaar boomen? Oeh ja, dat zien ze zelf later net zoo goed, als wij thans. Maar daar staat tegenover, dat er op het oogenblik in honderden kranten door heeren redacteuren en volksoepvoeders rondweg gedáásd wordt, dat men maar napraat wat men niet door heeft. Terwijl men op onze jeugdverenigingen, waaraan uiteraard alle gebrek van alle menschenwerk kleeft, toch stof verzamelt, de problemen al vast leert zien (welk een weldaad!), en die mentaliteit voedt, die „De Rotterdammer” aan lezers hielp, en het christelijk onderwijs aan een plaats onder de zon. Preek het volk nog enkele decennien deze wijsheid voor, en de chr. pers. alsmede het chr. onderwijs behoeft dan niet eens meer een klap van buiten af te krijgen; dan is de losweeking van binnen uit een feit. Zijn de J.V.'s kwade voorbeelden, en allerlei jeugdactie, van boven af geleid, goede?

Het fatale van dit stukje is, dat het „verkeer met Christus” wordt geabstraheerd van „beginselen”. Neem den getrouwen man zijn huwelijks-beginselen af, en van zijn huwelijksverkeer blijft niets over. Wij hebben met Christus te verkeer, zeer persoonlijk, onder andere in den strijd voor de zuivere beginselen. Losweeking van deze taak en roeping, vooral nu, is bewijs van de ontstentenis van het persoonlijk verkeer met Christus.

Het klinkt goed: spreken over Hem, die Heer is ook over ons en ons leven. Maar, tenzij men elk van die woorden, met name den naam: Heer, concreet maakt, is het gepraat in de ruimte, dat den hemel vertoont en de aarde ergert dan wel verveelt. En het concreet maken van den naam „Heer”, dat kan alleen als men de lijn der beginselen trekt. Contrastering van leer en leven heeft nu al genoeg kwaad gesticht: wij willen graag menschen hooren, die nog een eigen woord hebben in den wervelstorm.

K. S.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Oostwold (voor den Evang.-arbeid in Oost-Groningen): cand. W. P. Kramer, hulppred. te Schagen.

Aangenomen naar:

Ambt-Vollenhove (St. Jansklooster): cand. J. Wolven Jr te Amsterdam.

Noordeloos: cand. H. H. Grosheide, hulppred. te Delft.

Bedankt voor:

Elkhuizen: H. W. Wierda te Vijfhuizen.

Katwijk a. d. Rijn: H. de Valk te Stellendam en Melissant.